Ympäristöministeriö
Miljöministeriet
Ministry of the Environment

Hankkeiden vesistövaikutuksia koskeva lainsäädäntö

Ympäristövaliokunnan julkinen kuuleminen 21.5.2024

LsN Erja Werdi, ympäristöministeriö, Luontoympäristöosasto

Esityksen sisältö

Esityksessä käydään läpi keskeistä ympäristönsuojelulainsäädäntöä; vesiin liittyen erityisesti siltä osin kuin on kyse ennakkovalvonnasta.

Mukana on myös asiaa vesilaista.

Esityksen ulkopuolelle jäävät muun muassa onnettomuustilanteet ja luonnonkatastrofit.

Ympäristönsuojelulaki 1/2

- Ympäristönsuojelulaki (527/2014) on keskeinen laki ympäristön pilaantumisen ehkäisemisessä.

- Sisältää muun muassa yleisiä velvollisuuksia, periaatteita ja kieltoja, esimerkkejä:
  - Selvilläolovelvollisuus (6 §)
  - Velvollisuus ehkäistä ja rajoittaa ympäristön pilaantumista (7 §)
  - Ympäristön pilaantumisen vaaraa aiheuttavan toiminnan sijoituspaikan valinta (11 §)
  - Maaperän ja pohjaveden pilaamiskiellot (16-17 §) sekä merta koskevat erityiset kiellot (18 §)
  - Kemikaalien käyttöä koskevat erityiset velvollisuudet (19 §)
  - Yleiset periaatteet ympäristön pilaantumisen vaaraa aiheuttavassa toiminnassa (20 §)

Ympäristönsuojelulaki 2/2

- Yleinen luvanvaraisuus (27 §)
  - Lupa on oltava, jos toiminto sisältyy lain liitteen 1 taulukkoon 1 tai 2
  - Lupa on oltava myös toimintaan, josta saattaa aiheutua vesistön pilaantumista sekä jätevesien johtamiseen, josta saattaa aiheutua kohdassa tarkoitettua pilaantumista
- Lupaharkinnassa otetaan huomioon vesienhoitosuunnitelma ja merenhoitosuunnitelma sekä tulvariskien hallintasuunnitelma (51 §)
- Lupaharkinnassa sovelletaan Euroopan unionin tuomioistuimen ennakkoratkaisumenettelyn tuomioita, ja niiden sisältämiä EU-oikeuden tulkintaa koskevia oikeusnormeja, jos ne eivät sisälly kotimaiseen lainsäädäntöön tuomion mukaisena.
  - Esim. Weser-tuomio (C-461/13). Lisää tietoja jäljempänä.
- Lisäksi sovelletaan lain säännöksiä tarkentavia kansallisia asetuksia.

Paras käyttökelpoinen tekniikka

- Ympäristönsuojelulain (YSL) 8 § mukaan luvanvaraisessa toiminnan yleisenä vaatimuksena tulee käyttää parasta käyttökelpoista tekniikkaa (BAT) ympäristön pilaantumisen ehkäisemiseksi.
  - Käytännössä BAT määritellään toimialakohtaisesti joko EU-tasolla, kansallisessa tai alueellisissa menettelyissä.
  - BAT:n määrittely perustuu pääosin olemassa olevilta laitoksilta kerättäviin päästötietoihin, sekä muihin tietolähteisiin.
- Teollisuuspäästödirektiivin soveltamisalassa oleville suurille teollisuuslaitoksille BAT on määritelty EU-tasolla 35 toimialakohtaisessa BAT-vertailuasiakirjassa (BREF), joita päivitetään säännöllisin väliajoin.
  - EU:n BREF dokumentit kattavat laajasti teollisuuden nykyisiä tuotantoprosessit, mm. metalli- ja kemianteollisuudessa. Sen sijaan täysin uusien tuotantoprosessien osalta BAT määritellään aluksi käytännössä tapauskohtaisesti yleisiä periaatteita noudattaen (YSL 53 §).
  - EU:n BREF dokumentin päästöjä koskevat BAT-päästötasot ovat sitovia teollisuuslaitoksille. Ympäristöluvassa näistä voidaan kuitenkin poiketa lievempää suuntaan perustelluista syistä ympäristönsuojelulain 78 §:n mukaisesti.
- Suomessa BAT-tietojenvaihdosta vastaa Suomen ympäristökeskus ja työtä tehdään käytössä toimialaryhmissä, joissa on edustajia laajasti teollisuudesta, ympäristöviranomaisista, sekä sidosryhmistä ml. teollisuuden ja luonnonsuojelun sidosryhmät.

BREF-asiakirja = parasta käytettävissä olevaa tekniikkaa koskeva vertailuasiakirja

Paras käytettävissä oleva tekniikka akkuteollisuudessa

- Pääosa akkuteollisuuden arvoketjun prosesseista on jo nykyisinkin ympäristöluvanvaraisia, koska akkutehtaat ovat YSL:n mukaan luvanvaraisia ja akkuarvoketjun laitoksissa käytetään laajasti metalli- ja kemianteollisuuden prosesseja.
- Teollisuuspäästödirektiivin päivityksessä (2024) direktiivin soveltamisalaa laajennettiin kattamaan akkujen valmistuslaitokset tuotannon ollessa yli 15 000 tonnia vuodessa. Samassa yhteydessä soveltamisalaan lisättiin metallimineraalien kaivokset.
- Komissio käynnistää akkuteollisuuden BREF-vertailuasiakirjan valmistelun vuoden 2025 aikana ja pyrkii saamaan asiakirjan valmiiksi vuonna 2028. Todennäköisesti asiakirja tulee sisältämään BAT:n määrittelyn laajasti akkuarvoketjun tuotantolaitoksille.
- Tämän jälkeen BAT:ia sovelletaan heti uusissa laitoksien ympäristöluvissa ja neljän vuoden siirtymäajan jälkeen olemassa olevissa laitoksissa.
- BAT:n määrittelyn jälkeen kaikissa toimialan laitoksissa sovelletaan yhtenäisiä vaatimuksia päästöjen osalta, ml. mahdollisuus poiketa BAT-päästötasoista perustelluista syistä.

Ympäristönsuojelulainsäädännön keskeiset asetukset vesistöpäästöissä

- **Valtioneuvoston asetusta** vesiympäristölle vaarallisista ja haitallisista aineista (1022/2006) sovelletaan myös lupa-asiassa
  - Taustalla useita direktiivejä mm. vesipuitedirektiivi ja prioriteettiainedirektiivi.
  - Säännöksiä vesiympäristölle vaarallisista aineista, vesiympäristölle haitallisista aineista ja ympäristönlaatunormit, joita ei saa ylittää.
  - Sisältää päästökieltoja (4-4 a §), päästöraja-arvoja (5 §), ja ympäristönlaatunormeja (6 §).
  - Poikkeaminen ympäristönlaatunormeista valtioiden rajat ylittävän pilaantumisen vuoksi (6 a §)
  - Poikkeaminen ympäristönlaatunormeista sekoittumisvyöhykkeellä (6 b) -> ympäristöluvassa voidaan toiminnanharjoittajan hakemuksesta määrätä.

- **Valtioneuvoston asetus** ympäristönsuojelusta (713/2014) sisältää muun muassa ympäristölupahakemukseen liitettäviä tietoja (4 §) koskevia säännöksiä
  - Lisätiedot päästöistä vesistöön säädetään 5 §:ssä ja pohjavesialueilla 7 §:ssä.

Vesilaki

- Vesilakia (587/2011) sovelletaan vesitalousasioihin, kuten vesitaloushankkeisiin sekä muihin vesivarojen käyttöön ja hoitoon liittyviin asioihin.

- Lain tavoitteena on edistää, järjestää ja sovittaa yhteen vesivarojen ja vesiympäristön käyttöä niin, että se on yhteiskunnallisesti, taloudellisesti ja ekologisesti kestävää. Tavoitteena on myös ehkäistä ja vähentää vedestä ja vesiympäristön käytöstä aiheutuvia haittoja ja parantaa vesivarojen ja vesiympäristön tilaa.

- Luvanvaraisuus voi perustua joko hankkeen vaikutuksiin (3 luvun 2 §) tai hankeluetteloon (3 luvun 3 §).
  - Lupaharkinnassa otetaan huomioon muun muassa vesienhoitosuunnitelma ja merenhoitosuunnitelma sekä tulvariskien hallintasuunnitelma (3 luvun 6 §)
  - Hankkeeseen voidaan tarvita sekä ympäristönsuojelulain että vesilain mukaiset luvat -> lupahakemusten yhteiskäsittely (11 luvun 12 §) ja yhdessä käsittely (11 luvun 13 §)

Vesienhoidon ympäristötavoitteet lupamenettelyissä

- Ympäristötavoitteina on suojella, parantaa ja ennallistaa vesiä ja Itämerta niin, ettei pintavesien ja pohjavesien tai Itämeren tila heikkene ja että niiden tila on vähintään hyvä.
- Ympäristötavoitteet on tullut saavuttaa vuonna 2015. Vesimuodostumille voidaan tietyin edellytyksin kuitenkin asettaa ympäristötavoitteen saavuttamisen määräajan pidennys tai alennettu tilatavoite.
- Euroopan unionin tuomioistuimen Weser-tuomion (C-461/13) perusteella vesienhoidon ympäristötavoitteet sitovat uuden hankkeen lupaharkintaa kansallisessa lupaharkinnassa. Jäsenvaltion on ratkaisun mukaisesti evättävä lupa ympäristötavoitteita vaarantavalta hankkeelta, ellei tavoitteista poiketa hankekohtaisesti direktiivin 4(7) artiklan edellytysten ja soveltamisalan mukaisesti.
- Käynnissä on lainsäädäntöhanke, jossa ehdotetaan lainsäädäntöön lisättävän mm. olemassa olevan oikeustilan mukaiset säännökset https://valtioneuvosto.fi/hanke?tunnus=YM043:00/2022

Keskeistä vesistövaikutuksista

Toiminnoista tai hankkeista johtuvia vaikutuksia vesiin voivat aiheuttaa

- vesiin kohdistuva päästö, esim. yhdyskunnan jätevedenpuhdistamolta tai tehtaasta tuleva kuormitus
- tarve hankkeen vuoksi muuttaa vesiympäristöä, esim. patoamalla tai rakentamalla

Hankesuunnittelu & suunnittelun **lähtötiedot,** keskeisessä asemassa:

- Vaikutukset vesiin: vastaanottavan vesimuodostuman **kantokyky**
- Vesimuodostuma ja sen sitova **ympäristötavoite** (Euroopan unionin tuomioistuimen Weser-tuomio)

Ympäristövaikutusten arviointimenettely

- **Selvitykset** vesistövaikutuksista

Suunnitellut toiminnot/hankkeet **eroavat toisistaan useilla tavoilla**

- Millainen toiminta/hanke kyseessä?
- Mikä on suunniteltu sijaintipaikka, mm. suhteessa kaavaan, asutukseen, muihin toimintoihin ja vesiin?
- Mitkä ovat ne menetelmät & aineet, joita toiminnassa käytettäisiin?
  - Päästöjen määrä ja laatu
- Mikä on se vesimuodostuma, johon päästö johdettaisiin ja vaikutukset siihen?
- Vesimuodostumaa muuttavan hankkeen osalta myös vaikutukset vesiin?
- Vesimuodostuman ympäristötavoite

Eräitä lainsäädäntöhankkeita EU:ssa

EU:n komissio antoi lokakuussa 2022 ehdotuksen direktiivistä, jolla muutettaisiin vesipuitedirektiiviä, laatunormidirektiiviä ja pohjavesidirektiiviä.

- Muutosdirektiivissä huomioitaisiin
  - komission vesilainsäädännön toimivuustarkastelun tulokset sekä
  - komission vihreän kasvun ohjelman mukaisen saasteettomuus toimintaohjelman tavoitteet päästöjen vähentämiseksi.
- Direktiivien ajantasaistaminen.
- Muutosehdotuksia mm. vesien seurantaan ja raportointiin.

EU:n komissio antoi lokakuussa 2022 ehdotuksen yhdyskuntajätevesidirektiivistä.

Parlamentti on äänestänyt direktiivistä huhtikuussa 2024.

EU-vaalien vuoksi edellytetään vielä muodollinen uuden Parlamentin hyväksyminen ja lisäksi ympäristöneuvoston hyväksyminen.

- Arvioitu direktiivin julkaiseminen ja sitä seuraava voimaantulo olisi loppuvuodesta 2024.
  - Sen jälkeen on 2,5 vuotta aikaa täytäntöönpanoon.
  - Esimerkkejä sisällöstä
    - Tiukennuksia jätevesien puhdistusvaatimuksiin.
    - Laajennettu tuottajavastuu.
    - Yhdyskuntajätevedenpuhdistamojen energianeutraaliusvaatimus.

Kiitos!

Erja.Werdi@gov.fi
etunimi.sukunimi@gov.fi

Ympäristöministeriö
Miljöministeriet
Ministry of the Environment

Aleksanterinkatu 7, Helsinki | PL 35, FI-00023 Valtioneuvosto | ym.fi

Ympäristöministeriö
Miljöministeriet
Ministry of the Environment